

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/teksty/101539,Janina-Kruk-Proszac-o-wysoka-szubienice.html>

Zdjęcie sygnalityczne Janiny Kruk wykonane w siedzibie MBP w Warszawie, 1948 r. (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Janina Kruk. Prosząc o wysoką szubienicę

OKRES HISTORYCZNY

(1945-1948) Pierwsze lata Polski Ludowej (1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: WOJCIECH KUJAWA 13.06.2023

Była jednym z najważniejszych ludzi w wileńskiej Legalizacji, którą kierowała od marca 1947 r. Kilkukrotnie wyslizgiwała się z sowieckich i niemieckich rąk. Jej niepokorna postawa dała o sobie znać najmocniej, gdy w listopadzie 1948 r. została aresztowana przez UB.

Janina Kruk urodziła się 13 czerwca 1914 r. w Wilnie jako córka Ludwika i Leokadii z d. Wysokińskiej. W 1934 r. ukończyła Średnią Szkołę Przemysłowo-Handlową im. Emmy Dmochowskiej w Wilnie. W tym samym roku rozpoczęła pracę jako instruktorka Oświaty Pozaszkolnej. Do jej zadań należało organizowanie i prowadzenie zajęć z kroju, szycia i trykotarstwa oraz kursów gospodarstwa domowego. W 1938 r. wyjechała do Łodzi, aby kontynuować naukę na Wydziale Prawa i Nauk Ekonomiczno-Społecznych filii Wolnej Wszechnicy Polskiej, a rok później podjęła naukę na Kursie Pedagogicznym dla Instruktorów, finansowanym przez Ministerstwo Oświaty.

Działalność podziemna

W sierpniu 1939 r. powróciła do Wilna, gdzie zastał ją wybuch II wojny światowej. Uczestniczyła w obronie miasta, strzegąc magazynów wojskowych. W kwietniu następnego roku włączyła się w działalność konspiracyjną w szeregach Związku Walki Zbrojnej i przyjęła pseudonim „Lidka”. Pełniła funkcje łączniczki i kolporterki podziemnej prasy, przede wszystkim „Polski w Walce”.

We wrześniu 1940 r. została aresztowana przez NKWD, a wkrótce osadzona w więzieniu na Łukiszkach, gdzie przeszła ciężkie śledztwo. 23 czerwca 1941 r. – wraz innymi więźniami – została uwolniona z transportu kolejowego zmierzającego w głąb Związku Sowieckiego.

We wrześniu 1940 r. została aresztowana przez NKWD, a wkrótce osadzona w więzieniu na Łukiszkach, gdzie przeszła ciężkie śledztwo. 23 czerwca 1941 r. – wraz innymi więźniami – została uwolniona z transportu kolejowego zmierzającego w głąb Związku Sowieckiego. We wrześniu tego roku ponownie nawiązała kontakt z polską konspiracją (tym razem przyjęła ps. „Bronka”), a w następnym miesiącu rozpoczęła współpracę z wileńską Legalizacją, wytwarzającą fałszywe dokumenty na potrzeby członków podziemia.

We wrześniu 1942 r. została aresztowana po raz drugi – tym razem przez gestapo, a w następnym roku

wyznaczono ją na wywózkę na roboty przymusowe w III Rzeszy. Dzięki staraniom matki komisja lekarska stwierdziła u Janiny gruźlicę, co uchroniło ją przed deportacją do Niemiec. W zamian została skierowana do pracy w wojskowych magazynach odzieżowych w Wilnie.

W Warszawie pełniła funkcje zarówno łączniczki, jak i pracownika technicznego Legalizacji. W sierpniu 1946 r. jej dowódcą został Romuald Warakomski ps. „Hilary”. W marcu następnego roku uzyskał on zgodę na przejście do cywila, a całość prac w komórce zaczęła wykonywać Janina.

W kwietniu 1943 r., pod pozorem depresji, trafiła do szpitala dla nerwowo chorych, z którego wkrótce, dzięki pomocy przyjaciół z konspiracji, uciekła. Na wolności ponownie włączyła się (pod ps. „Lidka”) w działalność Legalizacji, początkowo jako łączniczka, potem w komórce zajmującej się sprawami technicznymi (krypt. „Kuźnia”).

W czasie operacji „Ostra Brama” Legalizacja opuściła miasto, jednak już we wrześniu 1944 r. Janina otrzymała rozkaz reaktywowania działalności komórki. W czerwcu następnego roku, w związku z ewakuacją Okręgu Wileńskiego do Polski centralnej, wspólnie z Michałem Warakomskim ps. „Piotr”, kierownikiem komórki legalizacyjnej, wyjechała do Warszawy, gdzie wznowiła produkcję fałszywych dokumentów.

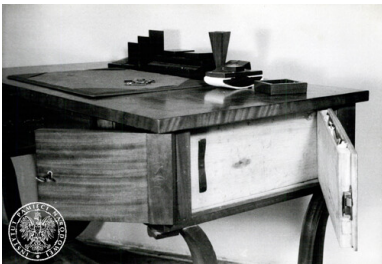
Stół ze skrytkami na materiały legalizacyjne, 1948 r. (fot. z zasobu IPN)

**Stół ze skrytkami na materiały
legalizacyjne, 1948 r. (fot. z
zasobu IPN)**

**Biurko ze skrytkami na materiały
legalizacyjne, 1948 r. (fot. z
zasobu IPN)**

**Biurko ze skrytkami na materiały
legalizacyjne, 1948 r. (fot. z
zasobu IPN)**

Potem jeszcze kilkakrotnie wyjeżdżała do Wilna, aby przekazać rozkazy i przywieźć do stolicy najnowsze

wzory druków. W Warszawie pełniła funkcje zarówno łączniczki, jak i pracownika technicznego Legalizacji. W sierpniu 1946 r. – po wyjeździe „Piotra” na Zachód – jej dowódcą został jego brat, Romuald Warakomski ps. „Hilary”. W marcu następnego roku uzyskał on zgodę na przejście do cywila, a całość prac w komórce zaczęła wykonywać Janina.

Silniejsza od katów

Na początku listopada 1948 r. została aresztowana przez UB. Poddano ją długiemu i wyczerpującemu śledztwu. Niemal rok później, 9 listopada 1949 r., Wojskowy Sąd Rejonowy skazał ją na karę śmierci, utratę praw publicznych i obywatelskich praw honorowych na zawsze oraz przepadek mienia. W ostatnim słowie przed sądem poprosiła go o wysoką szubienicę, aby:

„widziała Polskę od morza do morza”.

Najwyższy Sąd Wojskowy w Warszawie 3 marca 1950 r. utrzymał wyrok w mocy. W tym samym miesiącu Bolesław Bierut w drodze łaski zamienił jej wyrok na dożywotnie pozbawienie wolności. W więzieniach, m.in. w Fordonie k. Bydgoszczy i Inowrocławiu, cały czas cechowała ją nieprzejednana postawa.

Do
NACZELNIKA WIĘZIENIA
w MOKOTOWIE

(Oznaczenie: Urząd Skup. Państw.)
Warszawa, dnia 15 listopada 1948 r.

Nakaz przyjęcia

Nazwisko i imię: KRUK Janina

Miejsce zamieszkania (ulica i numer domu):
Warszawa, Targówek ul. Skłodowska Nr. 18

Miejsce urodzenia: Wilno

Data urodzenia lub wiek w przybliżeniu: 13.6.1914 r.

Winien być osadzony w areszcie tymczasowym jako
oskarżony: o przest. z art. 7 Dekr. z dn. 13.VI.
1946 r.

Postanowienie o aresztowaniu z dnia 11.XI. 1948 r.

w załączeniu:
Dyrektor
Kierownik
Ministerstwa Bezpieczeństwa
Publicznego
Warszawa

UWAGA! Należy minutą wyprzedzić kochani potest Bierut.
Wzrost 170 cm, ciężyła 55 kg, włosy ciemne, oczy ciemne, nos prosty, usta pełne, broda gładka.

**Nakaz przyjęcia Janiny Kruk do
więzienia mokotowskiego, 16 XI
1948 r. (z zasobu IPN)**

Jej działalność nie mogła umknąć uwadze stołecznych organów bezpieczeństwa. W latach 1959–1961 Wydział III KMO m.st. Warszawy prowadził jej inwigilację.

W maju 1956 r. Wojskowy Sąd Garnizonowy w Warszawie na mocy amnestii skrócił jej wyrok do 12 lat więzienia. Janina jednak nie przyjęła amnestii i rozpoczęła strajk głodowy, domagając się unieważnienia wyroku. Trafiała do więziennego szpitala, a SB próbowała wymóc na lekarzach, aby wydali opinię, że jest chora psychicznie, co umożliwiłoby usunięcie jej z więzienia. Ostatecznie do tego nie doszło, a 29 sierpnia 1958 r. Sąd Warszawskiego Okręgu Wojskowego zwolnił Janinę z reszty odbywania kary. Następnego dnia Janina opuściła mury więzienia.

Na wolności Janina nie porzuciła swoich towarzyszy broni. Zaangażowała się w pomoc osobom cały czas pozostającym w więzieniach, przede wszystkim Adamowi Boryczce ps. „Tońko”. Odnajdywała dawnych znajomych i organizowała liczne spotkania. Jej działalność nie mogła umknąć uwadze stołecznych organów bezpieczeństwa. W latach 1959–1961 Wydział III KMO m.st. Warszawy prowadził jej inwigilację.

W postanowieniu o założeniu sprawy ewidencyjno-obszernyjnej zapisano:

„Wymieniona [Janina Kruk] po wyjściu z więzienia nawiązuje ożywione kontakty z ludźmi, z którymi była związana działalnością konspiracyjną w Wileńskim Ośrodku Mobilizacyjnym AK. Przechwycone dokumenty Biura »W« wysłane przez wymienioną wskazuje na wybitnie wrogą jej postawę do PRL”.

I ten wrogi stosunek do komunistycznych rządów cechował Janinę do końca jej życia. Zmarła 20 kwietnia 1997 r.

Więcej interesujących materiałów na profilu **Archiwum IPN**

COFNIJ SIĘ